

แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมของประชาชนบ้านดอนชาด

ตำบลหนองใหญ่ อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

Guidelines for promoting a lifestyle based on the Five Ennobling Virtues for the
people of Ban Don Chad, Nong Yai Sub-district,

Phon Thong District, Roi Et Province

พระมณู กตสารโร (ตาลสิทธิ์)

Phra Manoon Katasaro (Tansit)

พระครูวาปีจันทคุณ

Phrakruwapeechanthakhun

พระอธิการรัฐวุฒิ สิริจโนโท

Phraadikarn Natthawut Siricando

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Roi Et Buddhist College

E-mail: 6341702004@mcu.ac.th

Received: 7 August 2025; Revised: 20 December 2025; Accepted: 23 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาหลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท (2) เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมของประชาชนบ้านดอนชาด ตำบลหนองใหญ่ อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด และ (3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการใช้หลักเบญจธรรมในการดำเนินชีวิตของประชาชน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนบ้านดอนชาด หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 14 รวม 20 คน คัดเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติอายุ 20 ปีขึ้นไป แบ่งเป็นเพศชายและหญิงหมู่บ้านละ 5 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการสังเกตภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ (1) การส่งเสริมผ่านการศึกษา (2) การสนับสนุนจากภาครัฐ (3) การใช้สื่อและเทคโนโลยีในการเผยแพร่ (4) การส่งเสริมผ่านองค์กรศาสนาและชุมชน (5) การสร้างต้นแบบที่ดี และ (6) การส่งเสริมจากครอบครัว

ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมหลักเบญจธรรมในระดับชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา ภาครัฐ และเทคโนโลยีสมัยใหม่

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม, หลักเบญจธรรม, การดำเนินชีวิต

Abstract

This research article aimed : (1) to study the principles of the Five Ennobling Values in Theravada Buddhism, (2) to study the way of life according to the principles of the Five Ennobling Values of the people of Ban Don Chad, Nong Yai Sub-district, Phon Thong District, Roi Et Province, and (3) to propose guidelines for promoting the use of the principles of the Five Ennobling Values in the people's daily life. The research used a qualitative method. The sample consisted of 20 people from Ban Don Chad, Village No. 8 and Village No. 14, who were purposively selected by specifying the age of 20 years and above, divided into males and females, with 5 people from each village. The research instruments consisted of semi-structured interviews and field observations. Data were analyzed by content analysis. The research results showed that there were 6 guidelines for promoting a lifestyle based on the Five Ennobling Virtues based on the Five Ennobling Virtues : (1) promotion through education, (2) support from the government sector, (3) using media and technology for dissemination, (4) promotion through religious and community organizations, (5) creating good role models, and (6) promotion from families. The findings indicate that promoting the principles of the Five Ennobling Virtues at the community level requires cooperation among families, communities, religious institutions, the government sector, and modern technology.

Keywords: Promotional Approaches, The Five Virtues (Buddhism), Life Conduct

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา โดยมีหลักธรรมคำสอนมากมายที่ช่วยกำกับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความดีงาม หลักเบญจธรรม หรือ ศีล 5 ถือเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่พระพุทธเจ้าทรงประทานไว้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม หลักเบญจธรรมเป็นข้อปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานะ โดยมีสาระสำคัญคือการเว้นจากการกระทำชั่วทางกายและวาจา และส่งเสริมการสร้างคุณธรรมความดี

ในคัมภีร์พระไตรปิฎก องคุตตนิคาย ปัญจกนิบาต ได้กล่าวถึงศีล 5 ว่าเป็น “ปารีสุทธิศีล” อันเป็นเบื้องต้นแห่งการพัฒนาจิตใจและเป็นรากฐานของการเจริญปัญญา พระพุทธองค์ทรงชี้ว่าผู้ที่รักษาศีลย่อมได้รับความสรรเสริญจากบัณฑิต เป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่น และมีจิตใจสงบเย็น

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ได้กล่าวในสัมโมทนียกถา “แนวทางการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 : ชาวประชาสร้างสุข” ว่า สังคมปัจจุบันมีความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยี แต่กลับเผชิญปัญหาอาชญากรรม การทุจริต ความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม และสุขภาพ ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์ละเลยการปฏิบัติศีล 5 ซึ่งเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกชาติศาสนา หากทุกคนปฏิบัติศีล 5 อย่างเคร่งครัด สังคมย่อมสงบสุขและร่มเย็น ศีล 5 เป็นกฎเกณฑ์พื้นฐานที่ควบคุมพฤติกรรมทางกายและวาจา เพื่อความเรียบร้อยของสังคม และเป็นพื้นฐานของการฝึกจิตและปัญญาในพระพุทธศาสนา ทั้งยังเป็นหลักสากลที่สามารถใช้ได้ในทุกสังคม การละเมิดศีล 5 ส่งผลเสียไม่เฉพาะต่อผู้กระทำและผู้เสียหาย แต่ยังก่อให้เกิดความวุ่นวายและสูญเสียความสงบสุขในชุมชน ขณะที่การรักษาศีล 5 จะช่วยสร้างสันติภาพเริ่มจากภายในจิตใจบุคคลไปสู่ความสงบของสังคมโดยรวม

หลักเบญจศีลและเบญจธรรมเป็นธรรมคู่กัน ผู้มีเบญจธรรมย่อมมีเบญจศีล รู้จักควบคุมตนให้เว้นความชั่วและประพฤติชอบ ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ ในพระพุทธศาสนา เบญจศีลและเบญจธรรมถือเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์ เพื่อให้สังคมดำเนินไปอย่างสงบเรียบร้อยและเกิดความสามัคคี

ชุมชนบ้านดอนชาติ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นชุมชนพุทธที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้ความเอื้ออาทรและคุณธรรมลดลง ขณะที่ปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดเพิ่มขึ้น ปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการละเลยหลักศีลธรรม

ผู้วิจัยเห็นว่าหลักเบญจธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ เพราะนอกจากเป็นคุณค่าพื้นฐานที่ควบคู่กับการดำรงชีวิตแล้ว ยังช่วยยกระดับจิตใจไปสู่ความเจริญขั้นสูง เป็นภูมิคุ้มกันทางสังคม และเป็นแนวทางแก้ปัญหาสังคมโดยการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่มั่นคง โดยเฉพาะในชุมชนพุทธ การน้อมนำหลักธรรมคำสอนมาปฏิบัติจะก่อให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม ส่งผลต่อความสุขของตนเอง และสร้างสันติสุขแก่สังคมและประเทศชาติอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาหลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท
- 2) เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมของประชาชน บ้านดอนชาติ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการใช้หลักเบญจธรรมในการดำเนินชีวิตของประชาชน บ้านดอนชาติ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาถึงเนื้อหาและความหมายของการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมของประชาชนบ้านดอนชาติ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งในแง่การปฏิบัติจริงและแนวทางการส่งเสริม เพื่อสร้างข้อเสนอเชิงรูปธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนได้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบ้านดอนชาติ หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 14 ตำบลหนองใหญ่ อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

กลุ่มตัวอย่าง ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ คือ

1. มีอายุ 20 ปีขึ้นไป
2. อาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่น้อยกว่า 5 ปี
3. มีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับหลักเบญจธรรม หรือเคยเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน
4. พร้อมให้ข้อมูลและร่วมในการสัมภาษณ์ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง รวม 20 คน แบ่งเป็น

เพศชายหมู่บ้านละ 5 คน เพศหญิงหมู่บ้านละ 5 คน

3. เครื่องมือวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครอบคลุม และลึกซึ้ง การวิจัยนี้ใช้เครื่องมือหลากหลายรูปแบบ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและสะท้อนมิติทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมจริงของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ใช้เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วยคำถามหลัก 4 ด้าน ได้แก่ (1) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจธรรม (2) พฤติกรรมการปฏิบัติในชีวิตประจำวันตามหลักเบญจธรรม (3) ปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการปฏิบัติ (4) ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรม รูปแบบกึ่งโครงสร้างเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายเพิ่มเติม

หรือขยายความในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึก (In-depth Data) ที่สะท้อนมุมมองและประสบการณ์จริงของผู้ให้ข้อมูล

3.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เช่น งานบุญประเพณี กิจกรรมทางศาสนาที่วัด การเรียนการสอนในโรงเรียน และกิจกรรมภายในครอบครัว เพื่อสังเกตพฤติกรรม การสื่อสาร คำพูด การมีปฏิสัมพันธ์ และบรรยากาศของกิจกรรม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจบริบทและวัฒนธรรมชุมชนอย่างแท้จริง

3.3 บันทึกภาคสนาม (Field Notes) ใช้สำหรับบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บข้อมูล ทั้งในด้านพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง บรรยากาศแวดล้อม และข้อสังเกตส่วนตัวของผู้วิจัย รวมถึงความรู้สึกและการตีความเบื้องต้น เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ภายหลัง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเตรียมการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยขออนุญาตผู้นำชุมชน พระภิกษุ และผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ พร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอน และความสำคัญของการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจจากกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์รายบุคคล ใช้เวลา 45–60 นาทีต่อคน บันทึกเสียงควบคู่กับการจดบันทึก เพื่อเก็บรายละเอียดทั้งเนื้อหาและอวัจนภาษา

4.3 การสังเกต เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนอย่างน้อย 3 ครั้ง เพื่อเก็บข้อมูลประกอบและยืนยันข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์

4.4 การตรวจสอบข้อมูล (Data Verification) ใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจาก 3 แหล่ง คือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสังเกต และข้อมูลจากเอกสาร เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามขั้นตอนดังนี้

5.1 การถอดความ (Transcription) – ถอดเสียงสัมภาษณ์ทั้งหมดเป็นข้อความอย่างครบถ้วน

5.2 การเข้ารหัสข้อมูล (Coding) – กำหนดรหัสสำหรับประเด็นสำคัญที่ปรากฏจากข้อมูล

5.3 การจัดหมวดหมู่ (Categorizing) – จัดกลุ่มรหัสที่คล้ายหรือเกี่ยวข้องกันเข้าหาหมวดหมู่ใหญ่

5.4 การสังเคราะห์ประเด็น (Thematizing) – สรุปสาระสำคัญของแต่ละหมวดหมู่และเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัย

5.5 การตีความ (Interpretation) – นำข้อค้นพบมาอธิบายและเชื่อมโยงกับหลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา รวมทั้งเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกและมีมิติทางวิชาการ

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

อ้างอิงเกณฑ์ของ Lincoln & Guba (1985) ได้แก่

6.1 การตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลโดยตรง (Member Check) เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล และการตีความ

6.2 การบรรยายบริบทและกระบวนการเก็บข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจสถานการณ์และบริบทการวิจัยได้อย่างชัดเจน

6.3 การบันทึกขั้นตอนการวิจัยอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นหลักฐานและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

6.4 การใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งและการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเพิ่มความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมของประชาชนบ้านดอนชาติ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ถือเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานเพื่อการควบคุมกาย วาจา และใจให้ตั้งอยู่ในความดี ประกอบด้วยการเว้นจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤติดิฉันในกาม การพูดเท็จ และการเสพของมีนเมา ใน *องคุดตฺตนิกาย ปัญจกนิบาต* พระพุทธองค์ตรัสว่าศีล 5 เป็นบ่อเกิดแห่งความไม่หวาดกลัว (*อภยปริโยสาน*) และเป็นปัจจัยแห่งความเจริญรุ่งเรืองทั้งในปัจจุบันและอนาคต หลักธรรมนี้จึงไม่เพียงมีคุณค่าทางศาสนา แต่ยังเป็นแนวทางสร้างความมั่นคงทางสังคม

2. การดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมของชาวบ้านดอนชาติ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าของหลักเบญจธรรม แต่ระดับการปฏิบัติแตกต่างกันไป โดยศีลข้อ 5 (การงดเว้นจากการเสพของมีนเมา) เป็นข้อที่ถูกละเมิดมากที่สุด สาเหตุสำคัญคือวัฒนธรรมการดื่มในงานประเพณีและสังคมท้องถิ่น ปัจจัยสนับสนุนที่ช่วยให้ประชาชนปฏิบัติได้ดี ได้แก่ บทบาทของวัดและพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางจิตใจของชุมชน การปลูกฝังจากครอบครัว และความสัมพันธ์เกื้อกูลกันของคนในชุมชน ส่วนอุปสรรคสำคัญประกอบด้วย อิทธิพลของสื่อและเทคโนโลยีที่มีเนื้อหาไม่สร้างสรรค์ ค่านิยมสังคมที่เปิดกว้างต่อการบริโภคสิ่งมีนเมา และปัญหาเศรษฐกิจที่ทำให้บางคนหันไปพึ่งพาสิ่งเหล่านี้เพื่อลดความเครียด

3. แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรม งานวิจัยเสนอแนวทางที่หลากหลายและบูรณาการจากหลายภาคส่วน ได้แก่

ด้านการศึกษา: บรรจุเนื้อหาหลักเบญจธรรมในหลักสูตรโรงเรียนและจัดกิจกรรมเสริมในวัด เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ

ภาครัฐ: ส่งเสริมผ่านนโยบายและโครงการ “ชุมชนคุณธรรม” เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม

สื่อและเทคโนโลยี: ผลิตและเผยแพร่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเบญจธรรมผ่านโซเชียลมีเดียและสื่อออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างและรวดเร็ว

องค์กรศาสนาและชุมชน: จัดกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งจัดตั้งชมรมคุณธรรมเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและเสริมสร้างกำลังใจ

การสร้างต้นแบบ: ยกย่องและเผยแพร่เรื่องราวของบุคคลที่เป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรม เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ

ครอบครัว: ปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่วัยเยาว์ โดยพ่อแม่และผู้ปกครองทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดี

โดยสรุป การดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมไม่เพียงช่วยยกระดับคุณธรรมส่วนบุคคล แต่ยังเป็นพลังสำคัญในการสร้างสังคมที่สงบสุขและมีความมั่นคง หากมีการส่งเสริมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งจากภาครัฐ ศาสนา ชุมชน และครอบครัว ก็จะช่วยให้ชุมชนอย่างบ้านดอนชาติสามารถรักษาและสืบสานคุณค่าทางศีลธรรมนี้ให้มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมของประชาชนบ้านดอนชาติ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด” สามารถอภิปรายได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาหลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท

จากการศึกษาพบว่า หลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท โดยเฉพาะในพระไตรปิฎก เช่น องค์กรตนิกาย ปัญจกนิบาต แสดงให้เห็นว่าศีล 5 เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้สำหรับคฤหัสถ์ เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขทั้งต่อตนเองและสังคม ศีลแต่ละข้อไม่เพียงเป็นข้อห้ามทางพฤติกรรม แต่ยังเป็นเครื่องมือฝึกจิตให้เกิดความสำรวม ระมัดระวัง และมีสติในการดำเนินชีวิต

การรักษาศีล 5 ตามคัมภีร์เถรวาทมีเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิด “อภยปริโยสาน” คือ ความไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อันนำไปสู่ความมั่นคงทางจิตใจและความสงบเรียบร้อยของสังคม นอกจากนี้ ยังพบว่าการปฏิบัติตามหลักเบญจธรรมมีความสัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาจิตใจตามไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยศีลเป็นรากฐานสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาขั้นต่อไป ดังปรากฏในมหาสติปัฏฐานสูตรที่เน้นบทบาทของสติในการควบคุมกาย วาจา และใจ

ดังนั้น หลักเบญจธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทจึงมิใช่เพียงหลักจริยธรรมเชิงทฤษฎี แต่เป็นแนวปฏิบัติที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และยังคงมีความร่วมสมัย สามารถประยุกต์ใช้กับบริบทสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมของประชาชนบ้านดอนชาติ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนบ้านดอนชาติส่วนใหญ่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจธรรม และตระหนักถึงคุณค่าของการนำหลักดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินชีวิต แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่ฝังรากลึกในวิถีชีวิตของชุมชน อย่างไรก็ตาม ระดับการปฏิบัติในทางปฏิบัติยังมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละบุคคล

โดยเฉพาะศีลข้อที่ 5 การเว้นจากการเสพสุราและของมีนเมา ยังคงเป็นประเด็นที่ปฏิบัติได้ยาก เนื่องจากเกี่ยวข้องกับค่านิยมทางสังคมและประเพณีของชุมชน เช่น งานบุญ งานเลี้ยง และการสังสรรค์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นช่องว่างระหว่างความรู้กับการปฏิบัติจริง สอดคล้องกับแนวคิดในพระไตรปิฎกที่ระบุว่า การรักษาศีลอย่างสมบูรณ์จำเป็นต้องอาศัยสติและความเพียรอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีประภา สวัสดิ์ศรี (2563) เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ในชุมชน” ที่พบว่า แม้ประชาชนจะมีความรู้เกี่ยวกับศีล 5 แต่หากขาดการสนับสนุนจากกิจกรรมชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติ การรักษาศีลมักจะอยู่ในระดับเชิงอุดมคติ มากกว่าการนำไปใช้ในวิถีชีวิตจริงอย่างสม่ำเสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมของประชาชนบ้านดอนชาติยังต้องอาศัยการเสริมสร้างกลไกสนับสนุนในระดับชุมชนควบคู่ไปด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการใช้หลักเบญจธรรมในการดำเนินชีวิตของประชาชนบ้านดอนชาติ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและครอบคลุมหลายมิติ ทั้งด้านการศึกษา ครอบครัว ชุมชน ศาสนา ภาครัฐ และสื่อสมัยใหม่ แนวทางทั้ง 6 ด้านที่ได้จากการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมศีลธรรมไม่สามารถอาศัยเพียงการสอนเชิงศาสนาเท่านั้น แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม

การบูรณาการหลักเบญจธรรมในระบบการศึกษาและกิจกรรมของวัดช่วยสร้างสัมมาทิฐิตั้งแต่วัยเยาว์ ขณะที่บทบาทของครอบครัวและการมีบุคคลต้นแบบในชุมชนช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติจริง สอดคล้องกับหลักกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ การใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ยังเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทสังคมยุคดิจิทัล ดังที่ Harvey (2013) และ Baumann (2017) เสนอว่าศีล 5 สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบจริยธรรมร่วมสมัยและนโยบายสาธารณะได้

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม แนวทางการส่งเสริมดังกล่าวสอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ 4 และกระบวนการพัฒนาจิตใจตามไตรสิกขา กล่าวคือ การส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักเบญจธรรมมิได้เป็นเพียงการควบคุมพฤติกรรมภายนอก แต่เป็นการพัฒนาคุณภาพจิตใจของประชาชนอย่างเป็นองค์รวม อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมของประชาชนบ้านดอนชาติ สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ได้ว่า “หลักเบญจธรรมสามารถพัฒนาเป็นกลไกการสร้างทุนทางคุณธรรมของชุมชนผ่านกระบวนการบูรณาการเชิงระบบที่สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย” โดยมีประเด็นองค์ความรู้ใหม่ดังต่อไปนี้

1. หลักเบญจธรรมในฐานะ “ทุนทางคุณธรรมของชุมชน” (Community Moral Capital)

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยคือ การมองหลักเบญจธรรมมิใช่เพียงหลักศีลธรรมส่วนบุคคล แต่เป็นทุนทางสังคมเชิงคุณธรรม (Moral Capital) ที่สามารถสะสม ถ่ายทอด และขยายผลในระดับชุมชนได้ เมื่อประชาชนปฏิบัติตามศีล 5 อย่างต่อเนื่อง จะก่อให้เกิดความไว้วางใจ ความปลอดภัย และความร่วมมือในสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

มุมมองนี้เป็นการต่อยอดจากแนวคิดพุทธจริยศาสตร์ดั้งเดิม โดยเชื่อมโยงศีล 5 เข้ากับการพัฒนาสังคมร่วมสมัย มากกว่าการมองศีลเป็นเพียงข้อปฏิบัติทางศาสนา

2. แบบจำลอง “ศีล-ระบบ-บริบท”: กลไกใหม่ในการส่งเสริมศีลธรรม

การวิจัยก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในรูปของแบบจำลองเชิงบูรณาการ ที่อธิบายว่า การส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมจะได้ผล ก็ต่อเมื่อมีการเชื่อมโยง 3 องค์ประกอบ ได้แก่

2.1 ศีล (Moral Principle): หลักเบญจธรรมเป็นเนื้อหาหลัก

2.2 ระบบ (Supporting System): การทำงานร่วมกันของ 6 ช่องทางเสริมพลัง

2.3 บริบท (Contextual Adaptation): การปรับรูปแบบให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และยุคดิจิทัล

แบบจำลองนี้ชี้ให้เห็นว่า “ความล้มเหลวในการรักษาศีล” มิได้เกิดจากการขาดศรัทธาเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากระบบสนับสนุนและบริบททางสังคมที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติ

3. การยกระดับบทบาทของชุมชนจากผู้รับสู่ “ผู้ร่วมสร้างคุณธรรม”

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญคือ การเปลี่ยนมุมมองการส่งเสริมศีลธรรม จากการสอนแบบบนลงล่าง (Top-down) ไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Moral Development) โดยให้วัด ครอบครัวยุวชน โรงเรียน ผู้นำท้องถิ่น และบุคคลต้นแบบ ทำหน้าที่เป็น “ผู้ร่วมสร้างคุณธรรม” มากกว่าผู้สั่งสอน

กระบวนการดังกล่าวทำให้หลักเบญจธรรมกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เพียงกิจกรรมทางศาสนาเป็นครั้งคราว

4. การประยุกต์หลักเบญจธรรมในสังคมดิจิทัลอย่างมีพุทธปัญญา

งานวิจัยสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ว่า การรักษาศีลในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีพุทธปัญญาด้านสื่อ (Buddhist Digital Literacy) คือ การใช้สติและปัญญาเกี่ยวกับการเสพสื่อ การสื่อสาร และพฤติกรรมออนไลน์

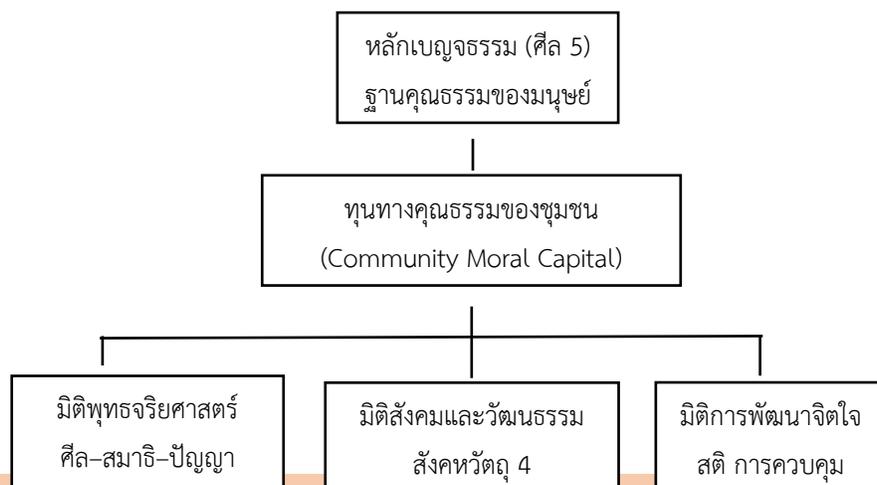
การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมศีลธรรม ไม่เพียงเป็นเครื่องมือเผยแพร่ธรรมะ แต่เป็นพื้นที่ฝึกสติ สร้างกัลยาณมิตร และผลิตต้นแบบเชิงคุณธรรมให้เกิดขึ้นในโลกออนไลน์

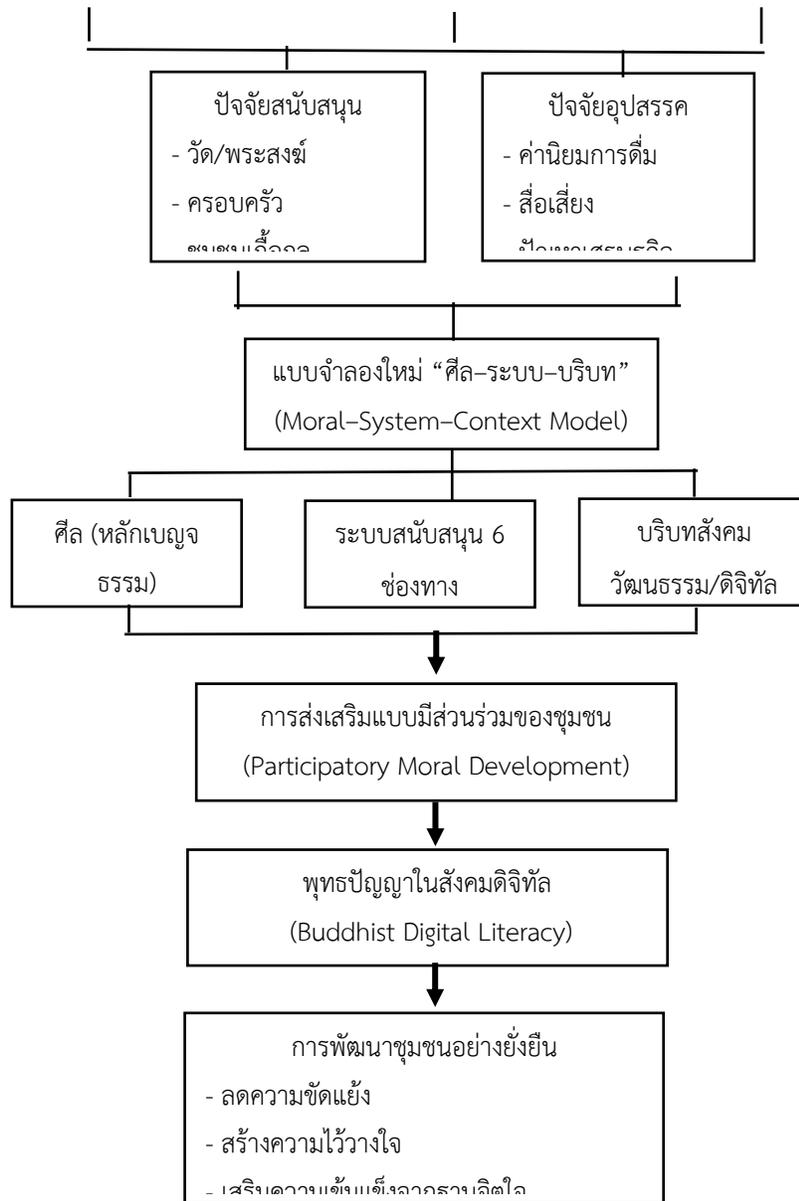
5. การพัฒนาชุมชนจากฐานจิตใจสู่ความยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้คือ แนวคิดว่าการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนควรเริ่มจากฐานจิตใจ (Inner Development) ก่อนการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ โดยใช้หลักเบญจธรรมเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งภายในของคนในชุมชน เมื่อจิตใจมีศีลธรรม จะช่วยลดความขัดแย้ง เพิ่มความร่วมมือ และทำให้การพัฒนาในมิติอื่นดำเนินไปอย่างราบรื่นและมั่นคง

หลักเบญจธรรมสามารถพัฒนาเป็นกลไกเชิงระบบในการสร้างทุนทางคุณธรรมของชุมชน ผ่านการบูรณาการศีล ระบบสนับสนุน และบริบทสังคมร่วมสมัย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน องค์ความรู้ดังกล่าวสามารถนำไปใช้ประกอบการแนวคิดใหม่สำหรับการวิจัยด้านพุทธจริยศาสตร์ การพัฒนาชุมชน และนโยบายสาธารณะเชิงคุณธรรมในอนาคต

6. แผนภาพแสดงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า หลักเบญจธรรม ทำหน้าที่เป็นฐานคุณธรรมของมนุษย์และสามารถพัฒนาเป็นทุนทางคุณธรรมของชุมชน ผ่านการบูรณาการมิติพุทธจริยศาสตร์ มิติสังคม และมิติการพัฒนาจิตใจ เมื่อเชื่อมโยงกับปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรค จะก่อให้เกิดแบบจำลองใหม่ “ศีล-ระบบ-บริบท” ซึ่งนำไปสู่การส่งเสริมศีลธรรมแบบมีส่วนร่วม การใช้พุทธปัญญาในสังคมดิจิทัล และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักเบญจธรรมของประชาชนบ้านดอนชาติ จังหวัดร้อยเอ็ด” โดยแบ่งออกเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

1) พื้นฐานและความสำคัญของหลักเบญจธรรม หลักเบญจธรรมหรือศีล 5 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่พระพุทธเจ้าวางไว้เพื่อให้คฤหัสถ์ใช้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขทั้งต่อตนเองและสังคม โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ “อภยปริโยสาน” หรือการไม่เบียดเบียนกัน ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญ (ไตรสิกขา) ที่จะนำไปสู่การพัฒนาจิตใจในระดับที่สูงขึ้นคือสมาธิและปัญญา

2) สถานภาพการปฏิบัติของประชาชนในพื้นที่

ความเข้าใจ ประชาชนบ้านดอนชาติส่วนใหญ่มีจิตวิทยาความรู้และความเข้าใจในหลักเบญจธรรมเป็นอย่างดี และตระหนักถึงคุณค่าของหลักธรรมนี้

ปัญหาและอุปสรรค การปฏิบัติจริงยังมีความแตกต่างกันตามปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะศีลข้อที่ 5 (การเว้นจากของมีนเมา) เป็นข้อที่ปฏิบัติได้ยากที่สุด เนื่องจากติดขัดเรื่องค่านิยมทางสังคมและประเพณี การสังสรรค์ในงานบุญต่างๆ

ปัจจัยสนับสนุน การรักษาศีลให้สม่ำเสมอในชีวิตจริงจำเป็นต้องอาศัยทั้งความเพียรส่วนบุคคล และสิ่งแวดล้อมหรือกิจกรรมในชุมชนที่เอื้ออำนวย ไม่ใช่เพียงแค่มีความรู้ในระดับอุดมคติเท่านั้น

3. แนวทางการส่งเสริมเชิงรุก การส่งเสริมควรทำอย่างเป็นระบบผ่าน 6 ด้านหลัก ได้แก่ การศึกษา, ครอบครัว, ชุมชน, ศาสนา, ภาครัฐ และสื่อสมัยใหม่

การสร้างต้นแบบ ใช้บทบาทของครอบครัวและบุคคลต้นแบบในชุมชนตามหลักกัลยาณมิตรเพื่อสร้างแรงจูงใจ

การบูรณาการ นำหลักธรรมเข้าสู่ระบบการศึกษาและกิจกรรมของวัดตั้งแต่วัยเยาว์ รวมถึงการใช้สื่อเทคโนโลยีและนโยบายสาธารณะเข้ามาช่วยในยุคดิจิทัล

การพัฒนาองค์กรร่วม ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพจิตใจของประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) จัดหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนและสถาบันการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม รวมถึงการจัดอบรมสำหรับประชาชนทั่วไป

(2) ภาครัฐควรมีนโยบายและแผนการดำเนินงานที่สนับสนุนการเผยแพร่และการปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม เช่น การจัดกิจกรรม การประชาสัมพันธ์ และการจัดสรรทรัพยากร ส่งเสริมการสร้างชุมชนที่ให้ความสำคัญกับคุณธรรมและจริยธรรม โดยการจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม

(3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัว ส่งเสริมให้ครอบครัวมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและการปฏิบัติตามหลักเบญจธรรมตั้งแต่เด็ก

2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

(1) วัดดอนชาติสามัคคี ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการเผยแพร่และส่งเสริมการใช้หลักเบญจธรรม ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนรวมถึงชุมชนใกล้เคียง

(2) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองใหญ่ ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการกำหนดนโยบายใน แผนพัฒนาเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้นำหลักเบญจธรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ ดีและความสงบสุขของชุมชน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้หลักเบญจธรรมในการดำเนินชีวิตของประชาชน ผู้วิจัยมี ข้อเสนอแนะดังนี้

(1) ศึกษาปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการนำหลักเบญจธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น บริบทครอบครัว ชุมชน และการศึกษา

(2) ศึกษาผลกระทบของสื่อสมัยใหม่และเทคโนโลยีที่มีต่อการเรียนรู้และปฏิบัติหลักเบญจธรรม

(3) วิเคราะห์วิธีการสอนและการเผยแพร่หลักเบญจธรรมในโรงเรียนและสถาบันต่าง ๆ เพื่อหาแนวทาง ที่มีประสิทธิภาพที่สุด

(4) ศึกษาผลกระทบทางจิตใจและสังคมที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหลักเบญจธรรม เช่น การพัฒนา จริยธรรมส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว และความสามัคคีในชุมชน

(5) วิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักเบญจธรรม เช่น โครงการชุมชนหรือกิจกรรมสาธารณะ

(6) ศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์กรทางศาสนาและหน่วยงานรัฐในการเผยแพร่หลักเบญจธรรม

เอกสารอ้างอิง

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ศรีประภา สวัสดิ์ ศรี. (2563). แนวทางการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ในชุมชน. วารสารสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์. 6(1), 45–59.

Baumann, B. (2017). Ethics for sustainable communities: Five precepts in public policy. *Journal of Buddhist Ethics*. 24, 55–78.

Harvey, P. (2013). An introduction to Buddhist ethics: Foundations, values, and issues. 2nd ed..
Cambridge University Press.

Keown, D. (2005). Buddhism and bioethics (Rev. ed.). Palgrave Macmillan.